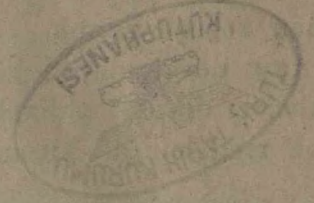

KAYNAK

BALIKESİR HALKEVİ DERGİSİ

Top

İÇİNDEKİLER

<i>Evimizde çalışmalar</i>	: İmrecan
<i>Türkçemizin ilkel çağları</i>	: Ahmet Kocabıyıkoglu
<i>Toprak kanunu dolayısıyla</i>	: R. F. lu
<i>Can Akengin</i>	: Refik et Sagnak
<i>Eski bulmacalar</i>	: R. F. ak
<i>Giresun (Şiir)</i>	: Feti kan
<i>Mevlânânın Hayatı ve Ölümü</i>	

Sayı : 150

CTLT : 12

19 Temmuz — 1945

Sahibi : T. F. Silay, Konya Millet vekili
Neşriyat Müdürü : Abdi Ağabeyoğlu

Evimizin iki aylık çalışmalarını şöylece özetliyebiliriz

NİSAN ÇALIŞMALARIMIZ

Ş- Bu ayki çalışmalarımız bütün kollarda narmoldır.

Ş- Memleket spor teşekkülleri arasında hasılatı evimize ait olmak üzere maçlar tertip edilmiştir. Ayrıca erkek ve kızlar arasında muvaffakiyetle biten bir İönü koşusu yaptık.

Ş- Ayın dördünde 45 kişilik, çarşambaları devam edilmek üzere, uçak modelciliği kursu açtık.

Ş- Ayın yedisinde samimi bir aile toplantısı verildi.

Ş- İlgiliz kültür heyetinin hazırladığı birçok vilâyetlerimizde açılmış resim sergisi bir hafta müddetle evimizce de halka gösterilmiştir. Bu sergi memleketimizde oldukça ilgi uyandırmıştır.

Ş- Dokuzuncu günü köylü gecesi yaptık

Ş Savaşta Enstitüsü ziyaretleriyle biz işareflendirdi.

Ş Memleketimiz gençlerinden olup bir aralık İstanbula bu-
raya gelmiş bulunan deniz doktoru bay Nadi (Bulaşıcı Hastalıklar) koan'a değerli bir konferans verdiler.

Ş 23 Nisanın devam ettiği bütün günler evimizde operlörle memleket yayını yapıldı, gece gündüz çocuklara kukla oynatıldı, birkaç defa (Para Delisi) piyoyesi halka gösterildi, statyumda spor müsabakaları yapıldı ve 28 inci gün temiz kaynaşmalı geçen bir çocuk balosu verildi.

Ş- Ayın 29 unda Savaştepe Enstitüsü evimizin büyük salonunu yaptıkları sanat eserleriyle süslediler, Bu ekspozisyon memleketimizde çok takdir ve alkış topladı, halkımızın bu esasslı ve ülkülü kültür müessesesine karşı beslediği itimat ve sempati bir kat daha canlandı.

18 - 6 - 945

Türk köylüsünü topraklandırma kanununun kabulü do'ayisiyle eski belediye meydanında bir tören yapılmıştır. Evimizin radyo, hoporlör ve diğer tesisleri meydana götürülmüş ve yayını geniş alanlara duyurabilmiştir. Gece köylüye temsil kolumuz tarafından bir piyes takdim edilmiş çok kalabalık olmuş ve ha-
raretti alkışlanmalara yol açmıştır.

23 - 6 - 945

Gece Sosyal yardım yararına temsil kolumuz tarafından [Bir gönül masalı] ve [perdelik bir Komedia] oynanmıştır. Gene sanatkarlarımız bilhassa muvaffak olmuşlar ve sık sık alkışlanmışlardır. Toplanan para sosyal yardıma yatırılmıştır.

25 - 6 - 945

Tip fakültesi son sınıf talebeleri başlarında devamları ile Evimizi ziyaret etmişler - Evimiz tarafından ağırlandırlardır.

Arkası Son Sayfada

KAYNAK

BALIKESİR HALKEVİ

SAYI : 150

TEMMUZ - 1945

YIL : 12

Türkçemizin ilkel çağları

Bugün, Türk dilinin de, Türk u'neu gibi, tarih öncesi çağların sınırsızlıklarına dayanan ulu bir geçmişi vardır. Dilimizin gelişmesiyle ilgili bilgilerimiz, Orhun anıtlarına dayanan, 1200 yıllık bir bilgi değildir. Bütün dillere kök veren bir ana dil olan dilimizin izlerini, bütün canlılığıyla, bütün kurallarıyla ve incelikleriyle başka dillerde ve tarih yapıtlarının derinliklerinde görebiliyoruz.

İşte, (Kızıl alma) nın yo'u ülkeler ve topraklar üzerinde de-
ğil; bilim köprüsünden geçerek bizi inanlarımızın, niteliklerimizin kaynağı olan dünlerimize ile-
ten ve oradan dolaşarak yine bizi, ereğimizin şuvahı ülküsü olan yarınlarımızın kutsal beşi-
ğini kuran bugünlerimize ulaştırır bir yoldur...

Şimdi tarih öncesi çağların pusarık acunun büyüğü kapısından içeri girelim :

Bu çağ, kişi oğlunun yağız yer üzerinde görünmesiyle ve hemen yaradılışla başlıyor :

" Öze kök tengri asra yağız yer kılındukta ikin ara kişi oğlu kılınmış " (1)

(1) Orhun yazılarından. (Yukarıda mavi gök, aşağıda yağız yer yaratıldığında ikisi arasında kişi oğlu yaratılmış.) kılınmak " tekvin.

Bu çağların engin alanlarında şunları görüyoruz :

Asya'nın ortasında, kıyıları verimli ve bitkili topraklarla çevrili ulu bir deniz ...

Anadolunun ortalarında, Mezopotamya'da araplar ülkesinde ve Nil batısında büyük göller...

Anado'u, Ege adaları, Yunan ili, Tunus, Malta bitişik ve Akdeniz, iki içdeniz durumunda ...

Şimdiki kızıldeniz ve Basra körfezinin yerleri, çiçek, çimen biten yaylalarla kaplı ..

Ne yazık ki Doğa (tabiat), eyleminde direniyor ; Yer ve iklim değişiklik'leri, binlerce yıllar etkisini (tesirini) artırıyor. Doğu yaylasında son buzlanma döneminin karşısı olan büyük yağmurlardan sonra, (tufan) an süren bir kuruma dönemi başlıyor, Mimosalar biçimlerini değiştiriyor, kurutucu yeller Orta ve Ön Asyayı kavuruyor.... Artık yellerde nem kalmamış, sarı ve mor çiçekli otlaklar çölleşmiş, deniz ve göl yatakları kum yaylalarına dönmüş, büyük ırmaklar birer çay olmuş, içdenizler ve göller, kendilerini besleyecek su alamadıklarından yosun bağlamış uzun verici birer gölcüğe dönmüş : Orta Asya, Arab ülkesi, Tih yazıları ve Me-

zopotamya çölleşmiş, ulu ve dirim dolu bir geçmişin öksüz birer armağanı olarak yalnız Fırat ve Dicle'nin suları kalmış, Anadolu'nun da ortası yükselmiştir. . .

Kuzay doğu yelleri, yeşil alanları kumlarla dolduruyor, dirim düzenleri bozuluyor, kılık alabildiğine ökem sürüyor. . . Doğal olayların ağır baskısı altında kara alinyazılı kişi oğulları çölden çöle, ülkeden ülkeye göçüyor, göçüyor (1)

İkinci bir evreyi açıyoruz :

Doğum öncesi 6000 inci yıldayız : (2)

İran yaylasından Akdenize değin, Anado'u, Suriye, Filistin ve Mezopotamya, ön Sümerlerce tutulmuştur. İndüs'ten Nil boylarına uzanan yepyeni bir acun üzerinde yeni bir ses, yeni bir ayta (hitap) ilden ile, ülkeden ülkeye ünliyor. . .

İşte bu ses, Türk'ün öz sesi, bu ayta dedelerimizin bu acun içindeki yeni uygarlık (medeniyet), yeni bir dirim ve yeni bir insanlık çağrısıdır. . .

9000 yıllık bir uygarlığın Ön Asya'da yeniden doğuşudur. . . Şimdi bu acun içersinde büyük ulusumuzun ulu adını da bulalım :

Doğum öncesi 3000 inci yıla iniyoruz :

Fırat ırmağıyla Habur suyunun birleştiği yerde bir (Khana) kiralığı görüyoruz. Bu kiralığın

(1) Cenup doğu Anadolu'nun eski zamanları. K. K.

(2) Arkeolog Raphael Punpelly.

başkentinin adı da (Tırka)dır. Bu iki sözün sonlarındaki (a) ları attığımızda, bunların (Khan, han) ve (Tirk, Türk) oldukları ortaya çıkıyor. Türkçe'nin ses kanunlarına göre (i), (ü), (ı), (u) olabilir: (demir" temür, ettim" ettüm, altın" altun, ağıl " avul gibi.) Bundan başka, bugün (kağan, hakan) dediğimiz sözlerin, kimi Sümer kiralıklarının adlarının sonlarına (Kagina) tevisinde (tarz) ulandığını görüyoruz : (Uruk kagina) gibi. İşte bu (a) ların, bu sözlerin sonlarına gelişigüzel veya bir diyelek (şive) gerekliliği olarak geldiğini, bizim de bunları, sözleri Türkçeleştirme çabasıyla gelişigüzel atıverdiğimizizi sanmıyalım, Bunun bugünkü Türkçemizin yapısında bile büyük bir değer ve önemi vardır.

Bu bir ektir ki, kimi sözlerin sonlarına geldiğinde kökün genel anlamını değiştirerek özel bir varlık, erk ve ululuk ve çok kez, kişileşmiş bir nitelik (keyfiyet) anlatır. Netekim :

Ağ (yükselme, sarkma) kökünden Ağa (yükselmiş kimse)

Ot (Ateş, otaş) " Ota
ata (4)

An (Dölyatağı) " Ana

Baş kökünden başa (paşadeğil)
boğ " boğa

doğ " doğa (tabiat)

Oy " oya

bağ " bağa (kurbağ, kaplu.)

çağ " çağa (va kıt)

siğ " siğa (sia)

(4) Kutsal olan odu, yakmak erk (kudret) ve yetkisini taşıyan, ocak başkanı.

ve pek çok benzerleri böyle olduğu gibi; (Khana) ve (Tırka) sözleri de bu kurula uymuş öz Türkçe birer addırlar.

Bizim için ne büyük bir ergidir ki, yüce (Türk) sözünü, doğuda olduğu gibi (Tuk-yu), 5000 yıl önceleri burada da görüyoruz

Artık 3000 yılına doğru, bütün Fırat ve Dicle boylarındaki alanlar, Orta Asya'dan gelmiş bulunlarla ve Hititlerle hisim olan nruklarla (kabile) yurtlanılmıştı. Ön Sümer'ler, bunların hepsine birden (Subarı) ve barındıkları bölgelere de (Subartu) adını vermişlerdi. Bu adın verilmesine, Mezopotamyadaki büyük göl ile bunların Orta Asya'dan, kıyılarından geldikleri büyük göl (içdeniz) yol açmıştır. Bugün (su) dediğimiz sözün dilimizdeki ilkel yapıları, (suv, sub, sum, suğ) tevililerindendir. (5) Bu teviden sözlerle bugünkü çeşitli Türk diyaleklerinde karşılaştığımız gibi; dilin özel ses kurallarına ve gelişme yollarına göre de böyle olması doğrudur:

Ağul avul (Kuzay Türkçesi)
varmak barmak (doğu
bayram meyrem (D kuzay)
bol mol v. b. gibi. . .

Burası anlaşıldıktan sonra, (Subartu) nun (su ardı) anlamına gelen (sub artu), (Subarı)

(5) Profesör Yusuf Ziya Özerk'in 2. tarih kurultayındaki tezinden ve Divani lügat-it-Türk, cilt III, sahife 129 (sub) Kırgız lügati, v. b.

nın da (Su adamı, su eri) anlamını veren (Sub arı) ndan başkası olmadığı öğrenilmiş olur. Asal (zaten esasen) olarak da bu (er veya ar) ekinin bir çok Türk ulus adlarının sonlarına ulandığı görülür:

(Macar, avar, Hazar, Hun-gar, Miçgar, Sümer, Bulgar v. b. gibi. . .)

Onuncu yüzyılda Subar'ların bir bölüğü de (Volga) kuzayında bulunuyordu. Rus'ların Sibirya'yı kabanlamaya (istilâ) başladıklarında, ilk karşılaştıkları ulus bunlar olacaktır ki, (Sibir) adı da buradan çıkmış olmalıdır. (6) İşbuki, Sümerlerin kendilerinin de bu Subar'lardan başkaları olmadığı açıktır.

Asıl olarak bunların Orta Asya'dan getirdikleri ve Subartu'da İlam'da Kalde'de kurdukları uygarlığın asal ögesi (unsuru) sudur. Bunlar kanallar açarak, suları kendilerinin bayındırdıkları ovalara akıtarak yeryüzünün ilk tarım uygarlığını kurdular. . .

Bundan ötrüdür ki, (Su eri) adı, bunlar için genel bir ad niteliğini taşımıştır.

Ana dilimizin ilkel çağları buralardan başlanarak incelenecektir. Ancak bunun daha verimli bir gerçeğe dayanması için gözlerimizi bu tarih öncesi acunun başka bucaklarına çevirelim. . .

Türk'lerin bu göçüyle arasıl (müvazi) olarak bir de Sam oğullarının göçü vardır. Şöyleki, Arkeoloji gözümüzle baktığımızda, bugünkü Arap yarımada-

sinin bir yandan Hint'le, öte yandan da Mısır'la birleşik oldu. Ğunu ve ortasında büyük bir gölün bulunduğunu görüyoruz. Bu göl kıyılarında sulak ve zengin toprakların veremiyle Sam'luların ilk dedeleri yaşıyor. Binlerce yıl süren yer ve iklim değişiklikleri, Türk'leri yerlerinden oynattığı gibi; Doğanın amansız eli buralar da uzandı. Artık Arap gölü yok oluyor, bu ülkenin sağ ve solu geçerek Basra körfezi ve Kızıldeniz ortaya çıkıyor, hayırdır alanlar çöl kesiliyor. Doğanın acımazlığı buradaki insan topluluklarını da dağıtıyor: Göz'ler Irak çevrelerine (ufk) dökülüyor, zengin Kalde, Subartu, Suriye ve Nil toprakları bu çevreler altında Sam oğullarına adanmış topraklardır..

Çölün ezici basıncı altında ilk göçler başlıyor. Bu göç, yüzyıllarca sürüyor. Çağdan çağa barış yoluyla ve çağdan çağa savaş ve uğraş araçlarıyla buralara giren Sam'lular, en sonra doğumdan hemen 2725 yıl önceleri, Akad bölgesini ele geçiriyorlar.

İşte dil ayatında birbiriyle çok ilgili göreceğimiz Türk'lerle Arapların birbiriyle katışmaları buralardan başlıyor.

Daha sonra 2050 de Elam'lıların Kalde'yi kabanlamaları üzerine Sam'lular, yukarı Mezopotamya'ya çekildiler. Asor ve Ninva kentlerine yerleşmeğe başladılar.

(6) C. Doğu Anadolu'nun eski zamanları K. Kiper.

İkinci büyük Sam'lular göçü 2000 (ön) yılında başladı. Bu göç, Suriye ve Filistin'e yöneldi. Sam'lular, buralarda da Orta Asya'lılarla karıştılar.

Üçüncü göç 1500 de oldu. İki soy arasındaki kanlı boğuşmalar ve ölüm dirim kavgası yüzyıllarca sürdü. En sonra Sam'lular, bütün Sümer ülkesinin egemeni oldular.

Şurası unutulmamalıdır ki, bütün bu kabanlamaların Sümer kültür ve uygarlığına bir kemliği dokunmadı. Tersine olarak yalın ve ilkel bir çöl ırkı olan Sam'lular, Sümer uygarlığına uydular. Sümer'lerin çivi yazısını ve Sümer dilini öğrendiler. Bu dil bunlar için, bilim, kültür ve hükümet dili oldu.

(7) Ayıt, ayıtmaktan, bahis.

Böylece Mezopotamya ülkesi sonraki dönemlerde de çok Sam'lı göçleri çekti.

Birbiri ardından gelen bu devrim ve değişikliklerde Sümer dil ve uygarlığının yaşamakta sürekli olması ve bugünkü Arap dilinin temelini kurması bir ahıyazısıydı.

Hele Akad'lar, Sümer uygarlığını ilerletmişler, yaşatmışlar ve Anadolu'ya yaymışlardır. Akad ilhanlığının yıkılması üzerine, orduyu kuran Sam'lılardan bir bölüğü yukarı Mezopotamya içlerine, bir kümesi de çöle döndüler. Uygarlaşan Sam'lılar da Sümerlerle karıştılar.

İşte bu açıklamalardan alınacak sonuçlardır ki, Türkçemizin köklerini, bugün dilde kırın-tılar ve kalıntılar durumunda yaşayan kurallarını, kiplerini, il-

kel tevillerini Anadolu, Azerbaycan, Türkistan'dan çok Arapçada aramalıdır.

Bu söz, ilk duyuşta insana şaşkınlık verebilir. Ancak, bu dili ele alıp eşelediğimizde binlerce söz kökünün Türkçe olduğunu ve bugün (Azislek), (Çokışlek) diye ad vermeğe kalkıştığımız değerli eklerin bütün canlılığıyla yaşadığını ve başkalarına maloldüğümüzü görürüz. Arap, (kanmak) sözümüzdeki (kan) kökünü ele alarak bundan (kanaat, ikna, iylan, telkin, mukni,) ve benzerleri gibi daha nice sözler yaratmasını bilmiş ve yapıta hem kendi dilinin çekim ve eklerinden; hem de Türkçenin bugün (umut, bulut, taşıt, öğüt) gibi sözlerini meydana getirdiğimiz (it, it ut, üt) eklerinden yararlanarak (Kanaat "Kanat, kanağıt) yaptığı gibi; (taşın, düğün, akın, sayın) sözlerindeki (ın, in) eklerinden (kanun "kanın) yapmasını bilmiştir. Bunun gibi Türkçenin (Boyut) u (buud), (sığa) sı (sia), (kalıt), (khalid), (Çökür) ü (şukr) olmuştur. Bu ekler bugünkü dilimizde (azislek) ise, bunları bilimsel yollarla diriltmekle (çokışlek) duruma sokabiliriz. Bunun sebebi, asıl büyük Arap göç ve kabanlaması olan müslümanlıktan sonra, dedelerimizin zengin dilimizi oluruza bırakarak başka dillerin boş tınıltılarına özenmelerinden ve dilimizi işletmemelerinden ileri gelmiştir.

Gerek Sümer dilinden tarihe geçen adlar, gerekse Arapçanın yapısı üzerinde işlediğimizde bu

gerçeği daha kanıt verici olarak göreceğiz.

Şu sonuca göre, dilimizin ilk yazılı belgeleri 1200 yıl önce Orhun anıtlarında çıkmıştır, diye Orhun dereğine (vadi) saplanıp kalmamak gerektir. Türkçe olduğu su götürmez kertede belli olan bir sözü değerlendirmek ve ona yerini vermek için mutlaka bir kitapta yazılı olmasını araştırmak yolundan kendimizi sıyrmanın çağı gelmiştir. Çünkü elimizde bir bilim, morfoloji, fonetik, ve tarih (terik) vardır. Bu açkılarla dilimizin başka dillere geçmiş bulunan ana kök ve kurallarını ortaya çıkarabiliriz.

Yunanca da böyledir. Artık (Ekonomi) nin Türkçe (Öyk nomi) olduğunu bilmiyen dilcimiz yok gibidir. (8)

Bununda binlerce örnekleri vardır.

Büyük İskender'in seferlerine katılan ve adı geçen ülkelere değin gelerek buraları inceleyen Tesalyalı (Medios) ile (Kitsilos), bu bölgelerde yaşayan insanların Ege'den (Aka, Akhaya) veya Yunanistan dolaylarından buraya geldiklerini sanmışlar. Çünkü kendilerinin anıyabildikleri burala dilleri, Teselya'daki Plaj'ların dillerinin bir eşi idi. (9) Demek ki doğumdan 300 yıl öncesine değin buraların dili yine Türkçeydi.

Bugün 90 milyona yakın insanın konuştuğu Türk dilinin de Türk ulusu gibi, tarih öncesi çağlara dayanan ulu bir geçmişi vardır. 9000 yıl önceleri, Orta

Asya'da yaşayan taş uygarlığı ile 6000 yıl önce yine Orta Asya'da başlayarak oralarından Anadolu, Mezopotamya, Suriye ve Nil boylarına Yunan adalarına yayılan tunç uygarlığının bir Türk uygarlığı olduğunu başta İskandinavya'lı (M. Müller), Fransız (Felix Sardjeut), Alman (Edward Mayer) gibi acunsal bilginler olmak üzere, birçok acun bilginlerince doğrulanmaktadır. Tarih yapıtlarında, yabancı dillerde ve kıtlat yerler altında yaşayan bu dil kırıntıları, binlerce yıl önceki Türkçenin, bugünkü Türkçenin de öz kaynağı olduğunda işkil bırakmamaktadır. Eti dilinin belgeleri henüz açınlanmamıştır. Ancak bunlardan kalma birçok insan ve kent adlarıyla tarihsel belgeler ve kanıtlar bunların da Türklüğünde koşku bırakmamaktadır. Bir yandan bu ön alalarımızın kalıkları ortaya çıkarılırken; öte yandan Hititlerin tarihini yazan İngiliz bilginlerin den (A. E. Cowley)

(8) Öyk, iv, ep, ev sözleri aynı anlamda ve [ev] demektir. Nom, Türkçe şeriat, usul, idare, kanun anlamlarınadır. Larusse bu kelimeye yunanca der ve aslının [ev idaresi] anlamına gelen [Oikonomia] sözünden alındığını bildirir.

[9] M. Markavat. Sûd Armenien Kund Tigris auellen]

gibi ün almış bilginler, bunların Turan'lı olduğunu doğrulamış ve tanıtmıştır (10)

Burada, dolayısıyla ikinci acun savaşından önce Ankaramıza gelen sayın bilgin (Pittard) ın şu sözlerini anmadan geçemeyeceğiz:

"Bugün Anadolu ve dolaylarında, Hazar denizi bölgesi ve bunun doğu çevrelerinde yaşayan insanların morfoloji bakımından çoğunluğunun, hemen hepsinin dah (Brakisefal) kafatası taşıdıklarını görüyoruz. Bundan dolayı :

"Anadolu'nun bugünkü (Brakisefal) insanlarını Asya'nın bu ülkesinin yerlileri, demek ki, atalarının kaplamış olduğu aynı geniş alanda oturmakta bulunan insanlar kabul edebiliriz. Bugün bu uluslar, başka başka adlar taşımaktadırlar. Türkistan'da edlari Türkmen'dir; İran'da Fars'ur; Anadolu'da Türk'tür. Ancak bunların ırk bakımından aynı kökten çıktıkları; hepsinin aynı temele bağlı oldukları pek güzel tasavvur edilir. (tasavvur)...."

Imrecau

[10] İngiliz akademisine yayınlanan [The Hitits] adlı eser. Londra, 1925.

Toprak kanunu dolayısıyla dahili muhacerete lüzum var mıdır ?

Büyük Millet Meclisinde toprak kanunu tartışmalarında milletvekillerinden biri çok mühim bir konuya temas etti. Bu da bu kanunun yanında iskân kanununun lüzumudur. Ben bu işteği çok kısa olarak gazetede gördüm. Bilmem sayın milletvekili benim düşündüklerimi mi assettik Ben köy kalkınmasında bir iskân kanununu yani dahili muhacereti bu kanunun bölünmez bir parçası olarak görüyorum.

Mesela: Bizim vilâyetimizin köyleri şu üç kısma ayrılır: 1— Eski köyler 2— Saltanat devrinde Ahmet Vefik paşanın iskân ettiği göçebeler 3— 93 senesi ve onu takibeden yıllardaki muhacirlerin yerleştirilmesi. Eski köy: Saltanatın bin bir zulmünden kaçarak en uca köşeleri kendilerine melce olarak seçmişler. Ahmet Vefik paşa iskânı: Padişahın iradesi yerine gelecek diye zamanın zaptiye ağasının neredeyse yakalanmışsa hiç hayat şartlarını düşünmiyerek yerleştirildiği köyler.

Son olarak yurtlarını düşman ellerinde bırakarak ana yurda kendi gelen ve eşhas elindeki çiftlikleri çoğu kendi parasıyla satın alıp kendi kendilerine yerleşenler.

Eski köylerimizin hemen ekserinin yerleri çok kötüdür. Başta susuzluk, yolsuzluk ve uzun

yılların tahribatıyla ağaçsız bunların inkişafına maddeten imkân vermemektedir. Yirmi iki senelik Cumhuriyet devrinin hamlelerinden bu köylere hiçbir yenilik girmemiştir. Bugünkü durumlarıyla kalkınmalarına maddi imkân yoktur.

Ahmet Vefik paşaca iskân edilenlere acımamak elden gelmez. Size misallerimi vereyim: Merkeze yedi kilometre olan ortamandıra yine merkeze sekiz kilometrede beyköy yine o civarda Dereköy, Söğüt köyü, bunların bulundukları yerler birer taş yığıdır. Edremit şosesinin yolu bir ucu Bergamaya, diğer ucu Ayvalık sırtlarına kadar Madra etkileri, Balya Dursunbey, Sındırgı hep göçebelerin iskân edildiği yüzlerce köylü doludur. Buradahiâlâ hayate enski devirlere benzer. Buralarda, yol ve su köy bütçeleriyle değil Devlet bütçesi ile dahi yapılmasına imkân yoktur. Bunlar vaktile hayvancılıkla istigal ederlermiş seneler geçtikçe saltanat devrinin kötü idaresi uzun harp yılları ve en son da işgal hayvanatı azaltmış ve büyük kıtlıklar da bunları çiftçiliğe sevk etmiştir.

Bu dağların müsait olan yerlerinde tarlalar vücutte getirilmeğe başlanmış ve Cumhuriyet devrinin güven havası ona nesli bakımından verimli olmak fırsatını vermiş nüfusu çoğaltmıştır. Bu da

onları yaşamak için toprağa sarılmak zorunda bırakmıştır. Bunlar ilk seneleri parça parça büyük emeklerle kökteu ve taştan açtıkları bu tarlalarda bir ikisene emeklerini karşılayacak mahsül alabilmişlerdir.

Fakat gitgide esasen verimsiz olan bu topraklardan çok az bir kazanç temin ede geldikleri görülmüştür. Bunların bu ufak kazançlarına mukabil yağmurların bu dağ tepelerindeki toprakları selilerin önüne katarak derelere, nehirlere, çaylara sürüklenmesi en müabit ovalarımızı da bu su mecralarının dolmasıyla su basmaları son seneler zarfında doğurduğu zarar blâncoları bizi ürkütcek mahiyettedir. Bunun yegâne çaresi muhacerettir.

Bu hususta iddiamızı üçüncü nevi olan muhacir köyleri teyit etmektedir.

Bu köyler kurulurken yol, su toprak, ağaç gibi dört unsur daima göz önünde tutulmuş, ölçülmüş, düşünülmüş o şekilde kurulmuştur. Yakınlarımızda Dereçiftliği, Ertuğrul, Kurtdere, Ovacık Kirne, Işıklar, Demirkeçi ve sairre kasalardan bütün bir Manyas Susuğurluk, Kemalpaşa, Gönen, Karacabey köyleri ileri Türk köy tipleridir. Buralara Cumhuriyet devrinde her yeniliği ve faydası kolayca girmiş ve benimsenmiştir. Bu köylerle yukarıda bahsettiğim köyler mukayese kabul etmeyecek kadar farklıdır.

Geçende binlerce köylünün iş-tirak ettiği Kemalpaşa panayırında ayağı çarıklı üstübaşı perişan bir köylüye tesadüf edemedim. Ve bunların yaşadıkları köyleri görmek arzumu yeneemedim ve geçdim. Ve tabiatın verdiği zorluklarla sosyal hayatın ne kadar birbirine bağlı olduğunu bir kere daha müşahade ettim. Ve diğer köylerimizin den göre yeni baştan düzenlemesini memleket içinde yayılıp birleşmesine bir defa daha kanıf oldum. Bazı aydınlar bunun çok güç ve büyük parçalara ihtiyacı gösterdiğinden bahs ediyorlar. Bu doğru bir hesap değildir. Terkedilen köylerde oturanlar geride taş toprak yığınınan başka birşey bırakmayacaklardır.

Bunların hayat sevdelerini yükseltmek için yine kendi muhitlerine yakın bu dört unsurun bulunduğunu bir yere mümkün olduğuna kadar geniş bir nüfus kesa-fetini toplamak, buralara idari icimali kültürel ve bilhassa istihaleli artıracak iktisadi teşkilata bağlanmak lazımdır. Bu suretle geride kalan araziden hayvanı vatandaşlara büyük imkânlar olan bu sağlamak mümkündür. Bu yerlerde dünyanın en değerli sığırı, koyunu, keçisi, beygiri katını en ucuz olarak yetiştirebilir. Bu ise yalnız paraya dayanan bir iş değildir. Daha çok bu fikre kendisini veren insanların şuurlu anlayışlı bir düzenle kuracakları teşkilat işidir.

Can Akengin

1892—1942

Can Akengin Giresunlu bir şairdir; geçen senelerde öldü.

Onun için, Giresunda bir eser yayınlandı: (yeşil giresun Matbaası - 1944).

Burada şairin hayatına ait olan parçayı sunacak, başka bir defa da, Canın eserleri üzerinde duracağız.

Can Giresunludur. Bayzıt oğlu Mehmet kaptanın oğludur. Anası, Hüzmüş hanım.

İlk tahsilini Giresunda Rüştîye ve Rum mektebinde yaptı. Sonra 1912 de İstanbul iladisinde ve Darülfununda okudu. (Mezun değildir.) Bu sıralarda Bursaya giderek yedi yıl kadar orada kaldı. Bu zamanını, tamamen edebiyata vermiştir. 1935 te Giresuna döndü. Bundan önce 1923 tarihlerinde (Giresun Bilgi yurdu) nu kurarak, onun reisliğini yapmıştır. Yurttaki temsilcilerle ait birçok dekorlar yaptı, ki bu onun resimle de uğraştığını gösteriyor.

Can, hayatını, memleketi Giresundan ziyade Karahisar, Alucra da inziva halinde geçirdi. 1940 da kendisine bir kötümserlik gelmiş ve (Ha söndü ha sönecek bu can çırağı) terennümleriyle üzüntüler geçirmiştir.

1942 de Ordu vilâyetine git-ti. Sonra hastalanarak 1942 - 31 martında Giresunda ölmüştür. Bir takım zıt şahsiyetler onun

benliğinde birbiriyle uyummuş, kaynaşmış gibidir.

Can hakkındaki eser, onun hayatına ait kısa ve haklı bir tetkikten uzak. Halbuki Can, üzerinde durmağa değer bir varlıktır.

Biz Canı orada kaldığımız üç dört sene içinde ağızdan işittiğimiz ve birkaç defa temasımızdan edindiğimiz malûmatla daha etraflı, etüd etmiş bulunuyoruz. Fakat bunları söylemek eseri negreden dostların hakkıdır. zaten eser pek acele hazırlanmış; belli..

Şuracıkta şairin hayat teferuatına ait bir, iki noktayı işaret edelim:

Can, ailesinden kalan mirasla gecinirdi. İçkiye, sefahate çok düşkün, süslü gezmeyi idaal edinmiş bir şairdi, Pelerinle gezmeği severdi, yaşamak ve zevk hususunda marizdi. Düşünüş bakımından tam manasiyle kalender bir karakter sahibidir.

Giresuna geldiğinde Kumyalıya bakan sırtlardaki fındık bahçesinin bir odalı kulübesinde oturmayı tercih ederdi. Kendisi her gün, Yüzbaşı suyunun ilersine giden ve gedikkayaya çıkan cadde üzerindeki köprüye geçmesini adet edinmişti.

Ruhunda hakikaten yalnızlığı sever sifri bir istidat vardır. Eserde de işaret edildiği veçhile

Eski Bulmacalar

Finean oyuna gibi yalnız gül-
mek ve eğlenmeğe ait hafif o-
yunlarımızın yanı başında aşı-
ğıda söyleyeceğimiz şekilde de
kültüre dayanan oldukça değerli
bulmacalarımız vardır.

Mesela bir odada 10 kişi ka-
dar varız. Bunlardan biri ebe o-
larak dışarı çıkarılır. İçerdekiler
bu arkadaşın kültürüne göre bir
bulmaca hazırlarlar. (Atatürk) gi-
bi.

Ebe olan içeriye alınır. O,
nihayet soracağı 10 sual içinde
bu bulmacayı açacaktır.

Şair mizahı sever, ki eserlerinin
pek çoğunda bunu sezmek müm-
kün. Bilhassa kendisiyle, mağrur
bir istihza ile alay eder.
Ahlaki, didaktik şiirler
yazmak hususunda iddialı bir şa-
irdir. Bundan onbeş yirmi yıl
önce, Anadilimiz hakkında esaslı
gelişmeler daha yokken şairin
eserlerinde bu varlığı katıyetle
görürüz. Eserlerinin bazıları şar-
kılanmış ve filmlerde okunmuş-
tur. Fakat eserlerinde zoraki ö-
ğüt vericiliğe kaçmak yüzünden
tirizmini ihmal ettiği de çoktur.

Can şuurunu kaybederek
zavalıca ölmüştür ki bu, tet-
kike bilhassa değer. Buna ön
gelen zamanlarda İstanbul Be-
yoğlu Belediye Hastahanesine ya-
tırılmış bulunuyordu.

Bu zamanda Giresun gençle-
rinden o vakitler Komsiyonculuk
la çalışan Bay Lutfü isminde
bir dostumuz kendisine hergün
gelip bakıyordu. (Onu saygıyla
yadederiz.) Can o zaman, orada
ailesi tarafından ihmal edilmiş
durumdaydı. Hastalığı böylece

Sorar :

- Canlı mı? Canlı mı?
- Canlı.
- Sağ mı? Ölü mü?
- Ölü.
- Bizden mi? Yabancı mı?
- Bizden.
- Asker mi? Sivil mi?
- Asker
- Eskiden mi öldü? Yeni mi?
- Yeni
- Atatürk...

Bulmaca böylece biter.

Arkası 462 inci sayfada

geçemeyeceğinden ve kendisi ha-
kikaten ateş getirmiş olduğun-
dan hastahane de uzun müddet
kalması artık manasızdı. Otarih-
lerde Canı ziyaretine gittiğimde
bizim her söz ve sorumuz sade-
ce (Evet!) diyordu. Derken de
parmağını şaksığına götürüp öy-
le üzücü bir düşünür gibiliği
vardı ki, bu hüznü şu satırların
samimiyetinden çıkarmak mümkün-
dür.

Bu hali, birkaç satırcıkla o
zamanki Servetifununa yazmış-
sakda, çıkmadı..

Umarım ki Can hakkında
(hepsinin evinde muntazam bir
kütüphanesi olan enğin ruhlu)
Giresun gençliği şairin (ha-
yatı, tahsili, ailesi, huyu, ahlaki,
felsefesi, temayulleri, en yakın
dostları, oturduğu memleketleri
tercih eden sebepleri, en çok
sevdi okuduğu şahsiyet ve
eserler, nazmı, nesri, halkçılığı,
mahalliliği) gibi tetkik edilecek
yönlerini alarak işlerler ve böy-
lece güzel bir eser meydana ge-
tirirler.

Refik Müneccip

GİRESUN

Yeşil, Giresundan çıkar fışkırır
Gülyüzlü meltem büyür orada,
İçimde bir (Uşak) ağlar, hıçkırır
Cölümün şarkısı var (Tamzara) da.

Hasretin başıma dikilmiş bayrak
(Karasüt) elmandan vermezsen eğer;
Bana dişlerimde çürük olarak
Fındığından kalma armağan yeter.

(Hüseyin Ağa) nın gemi çekeği
Gözümün yaşında çalkandı durdu.
Beyaz mı köylünün yine yoğurdu
(Gedikkaya) nın al mı cileği?

Geçerken ayağım kayıp ta bir gün
Açık denizlere varsam (Oksu) dan.
Al selâmını her geçen yoldan
Kendimi vermişim sana büsbütün.

Seni unutmak mı? mümkün mü, nasıl?
Gönlüm uçuyor bak enginlerinde
Pembe bir sabah sisi içinde
Bak geliyor bana doğru (Ayvası).

Sâim, Nuri, Lâtfi, Akengin Canla
Kumsal, Gedikkaya demez gezerdik..
İçimde birikmiş altın zamanla
Gözümde titriyor güzel (Venedik).

R. F. Seğnek

Sonra bir başkası seçilir, o
ebe olur. Şüphesiz, sorulup bul-
durulacak şeyler, aşağı yukarı
herkesin bileceği sorular olacak
tır.

Eğer ebe soracağı 10 soru

inde bulmacayı çıkaramazsa,
yine tekrar odadan çıkarılarak,
yenisi hazırlanır.

Refik Fikret Seğnek

Mevlânânın hayatı ve ölümü

Fettah BAKAN

masındandır ki; bundan dolayı da Mevlâna mazurdur.

"MEVLÂNA'NIN ÖLÜMÜ"

Mevlâna; birgün ansızın hastalanmış ve bu hastalık 40 gün kadez uzamıştı. Mevlânânın bu hastalığı memlekette derin bir yeis, ciddi bir alâka uyandırdı. Her taraftan ziyaretine koşuyorlardı. Selçukî devleti buna derhal iki hazır Doktor göndermişti. Doktorların durmadan uğraşmalarına atfen, hastalık seyrini arttırıyordu. Mevlâna doktorları; Kendinizi üzmeiniz, marızımız bizi bu âlemden ayıracak bir sebepten başka birşey değildir diye teselli ediyordu. Hüsamettin Çelebi, Sultan Velet, Şeh Sadrettin, Kadı Siracettin gibi aziz dostları başucundan ayrılmıyor, gece gündüz baş ve ayaklarını yıkayarak, hararetini söndürmeğe çalışıyorlardı. En son günü idi. 45 gündenberi gece uykularını rahatça geçirmediğinden, vücutta, ruhça yıpradığını anladığı, pek sevdiği oğlu Sultan Veled'e hitaben ve kesik bir sesle: "Bahattin Ben bugün kendimi deha iyi hissediyorum. Haydi git, biraz istirahat et," dedi.

Sultan Velet gözü ve kalbi yaşlı baş eğerek, babası Mevlânânın odasını terkederken; Mevlâna şu beyitleri okudu: "Sen git, yastığa başını koy, beni geceleri rahatsız olan bu biçareyi yalnız bırak. Biz geceleri sabahlara kadar inleyen, çırpınan sev-

da dalgasıyız. Sen istersen gelerek bize lütfet, istersen ayrılarak cefa eyle, güzel yüzlerin şahî için ahte vefa vacip değildir. (Sultan Velet güzel yüz lü, penbe yanaklı imiş.)

Burdaki mana şudur: Sen ey yanakları soluk aşık, sabırlı ol, ve fahıh göster. (Mevlânânın renği soluktan) buna işaret eder. Bizi gücendirerek öldürenin gönlü taş gibi katıdır. Öldüren kişi kanımızın pahası için hiç tedbir söylemiyor. Bu derde ölmekten gayri çare yoktur. Şu halde, bu derde devaet, diye nasıl söyleyeyim. Bu gece rüyamda aşık mahalleinde bir ihtiyar gördüm. Baş ile bana işaret etti. Bizim tarafa gel dedi, gerçe bu yolda Ejderha varsa da; zümrüt gibi bir de aşık vardır. İşte o zümrüdün parlaklığı ile Ejderhayı defet. Artık yetişir, Ben kendimde değilim, sen hüner efzalı istersen; Ebu Ali Sinan'ın tarihini söyle.

Hüsamettin Çelebi; Mevlânânın en son olan bu beyitlerini yazarken, kan ağlıyordu. Fakat ne çare; Mevlâna kış faslının 5/ Cemaziyelahir/672 Pazar günü akşam üzeri irtihal eylemişti. (Mecalis Seb'a s:95)

Ertesi gün sabahleyin muazzam bir cenaze alayı tertip ettiler. Pak erkenden yıkayıp, medreseden tabutu dışarı çıkardılar. Bütün Selçukî vezirleri, Emirler, büyük ve küçük müderrisler, müritler, talebeler, şehrin bütün halkı; Türk, Acem, Arap, Rum, Ermeni, Yahudi, her millet, her mez'hep ve her meşrep, her sıfıftan kalabalık bir halk kütlesi Mevlânânın ölümünde ki

beytini okuyarak cenazeyi götürdüler. Herkes ağlıyordu, büyük Konya şehrinin geniş caddeleri kalabalığı almıyordu. Bazı mutaassıplar merasimde Hristiyanlara itiraz eylemişlerse de; bir Rum Papazı; Mevlâna güneş gibiydi, hepimizi ısıtıyor. ve nurlandırıyor.

Gıdamız idi, hepimiz onun sözleriyle doyuyorduk) diyerek, mutaassıpları susturmuştu. (Mecalis Seb'a s:97)

(Konya, böyle cenaze merasimi ne görmüş ve ne de görecektir) denilmiştir.

Mevlânânın vasiyeti üzerine musallâda namaz Şeh Sadrettin tarafından kılınacaktı. Fakat, Sadrettin imamlık etmek üzere tabutun önüne geldiğinde, bayılıp düşmüş ve namaz Siracettin tarafından kılınmıştır. Mevlânânın ölümünden kırk gün geçmedikçe, başta Selçukî sultanın Kiyasettin Keyüserrev olmak üzere, emirler Ata binmemişler ve bütün vezirler fikaraya yemek yedirmişlerdir. Dini ayinler yapılmış, bir gece odasında; Emir Bedrettin üstündeki elbiseleri parçalayarak şu rubaiyi söylemiştir: "Hangi göz ki, senin ayrılığın acısıyla yaşlı değil, hangi yaka ki, yasınla yırtılmış değil, senin yüzün için ant içirim ki; bu dünyanın üstünde senden daha büyüğü toprağın koynunda gömülü değil.

Abidin peşâ; Mevlânânın şemâilini şöyle yazmaktadır:

"Gözleri elâ, kaşları mukavves, rengi kırmızı iken, riyazât hasebiyle sararmış, ne çok etli

lemek imkânı olmıyan bir sözü gönderiyorum; benim arzum Anadolu'ya gidecek, yüzümü mübarek ayağı toprağına sürmektir." Diye Mevlânaya hayran olduğunu belirtmiştir.

Sonra, hakikaten Sadi Konya'ya gelmiş ve Mevlânânın elini öpmek şerefine nail olarak kendini bahtiyar etmiştir. Sadi meşhur Gülistanını Mevlânaya sunmuş ve Mevlâna tarafından biraz tuzluz olma, sözüne müteessir olmuştu. O un teessürünü anlayan Mevlâna; yeni helva gibi tatlıdır. Ha.vaya tuz konulmaz; diyerek Sadiyi taltif buyurmuşlardır. "Mecalis Seb'a s:34

Mevlâna gibi müstesna bir kabiliyette doğmuş, harikulâde zeki ve o nisbette çalışkan bir zatın oturduğu küçük Asyada ve su bile katılmamış Türkler arasında Türkçe konuşmadığını, değil kabul etmek; düşünmek bile gülünçtür. Farsca, Arapça, İbranice ve Rumca bilen ve konuşan Mevlâna; nasıl olur da Türkçe konuşmaz. Mevlânânın mesneviyi farsca yazmış olması, yalnız Selçuk sarayında değil, bu devirden iki sene evveline kadar birçok Türk muhitlerinde Farscanın Lisanı umumî olmasındandır. Zaman alimlerinin, şairlerinin ve bilumum yazarlarının farsca yazmaktaki maharetlerini yarış ettikleri bir asırda, bittabi Mevlâna; Türkçe yazamazdı.

Mesnevisini farsca yazması, zamanının yazı modası farsca ol-

Milli Eğitim bakanlığının gönderdiği [S.tma, şehre doğru, tırtıllar ve kelebekler, berzin motorları nasıl yağlanır] adlı filmleri gündüz dört matine öğrencilere gösterildi. Büyük rağbet görmüş ve 160 kişi seyretmiştir.

Ayrıca Keman, Mandolin Eskrim ve Boks kursları devam etmiş bunun dışında caz çalışmalarını olmuştur. Haftada iki gün köylü gecesinde, köylüye müsamereler, monolog oyunlar ve müzik dinletilmektedir. Köylümüz de büyük bir alaka ile bugünleri takip etmektedir.

Günlük Balıkesir gazeteleri ve diğer gazete ve dergiler en müsait şartlarla okuyuculara sunulmaktadır. Bu ay gazete dergi ve kitap okuyanların sayısı 2100 bulmuştur. son zamanda bilhas-

sa halkı ve erlerin okuyucu adedinin çok artması göğsümüzü kabartacak bir olaydır.

Eski ve kıymetli valimizden, Gümüşhane Millet vekili ve C. H. P. bölge müfettişi Sayın Recai Güreli Evimizi ziyaret ederek başta ev başkanımız olmak üzere halkevleriyle konuşmuştur. Bu konuşma samimi bir hava içinde cereyan etmiş Sayın Recai Güreli gelişlerinde olduğu gibi dönüşlerinde de derin bir sevgi tezahürü içinde ayrılmıştır.

5 - 3 - 945 de evimizde açılan telgraf muhabere kursu 4 - 7 - 945 de sona ermiştir. Bu kursa emekli muhabere memurlarından mükkait Halil Kuyucuoğlu öğretmenlik etmiştir. Kurs sonunda 7 kişi imtihana iştirak etmiş 4 ü Pek iyi ve 3 ü iyi derece ile kazanmışlardır. Diplomaları alâkalılarca törenle kendilerine verilmiştir.

MEVLÂNANIN KABRİ

Mevlâna; Konyada kabrinde yeşil türbenin tam altında, oğlu Sultan Veletle yatarlar. Onların biraz gerisinde heybetli sikkesiyle yüksek kubbelerin derinliklerine uzanan bir sanduka görünür. Bütün ziyaretçiler bu manzara karşısında hislerinin tesiri altında kalır. Bu sandukanın bir kısmını da yanındaki kalın sütun gölgelediğinden, ayakta duran bir insan sayılır. Pek çok insanlar Sultanülüema, kendinden ilmen büyük; oğlu Mevlâna'ya ayağa kalkmış derler. Halbuki hakikat şudur:

Mevlânanın vefatından sonra Selçukiler ona pek nefis ve ağaçtan oyma güzel bir sanduka yaptılar, üzerine ararça bir kitabe yazdılar, çiçeklerle süslediler. Bu uzun asırlar Mevlânanın ebedî metfenine örtü oldu.

İkinci Bayezit zamanında türbe tamir gördü, Mevlâna ile Sultan Veledî mermerden büyük bir sanduka altına aldılar. Asıl Mevlânanın sandukasını, oğlunun namı babasını yaşatır diye Sultanüllemanın üstüne koydular.

Böylelikle muazzam sanduka, ziyaretçinin mefkûresinde "babası, oğluna ayağa kaldı," hissinin canlandırır.